

การพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา
บ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร
จังหวัดสกลนคร

4

DEVELOPMENT OF LEARNING BASS IN THE SUFFICIENCY ECONOMY VILLAGE: A CASE
STUDY IN THE NON SAWAN VILLAGE, HOUSE GROUP 8, PHANGKHUANG SUB-DISTRICT,
SAKON NAKHON PROVINCE

วีรธิดา วงศ์มหาชัย*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนมพร จินดาสมุทร**

อาจารย์ปทุมทิพย์ มานโคกสูง***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนด้านการพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร 2) พัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และแบบสอบถาม มาตราส่วนประมาณค่า การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. บริบทบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร พบว่า 1) สภาพปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนมีน้อยเนื่องจากชาวบ้านมีการประกอบอาชีพ ไม่มีการสืบสานและถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่รุ่นลูกหลาน ชุมชนยังใช้สารเคมีในการทำการเกษตรกรรม การขาดความรู้และทักษะในการบริหารจัดการกลุ่ม รวมทั้งมีต้นทุนในการผลิตสูง ประชาชนมีปัญหาหนี้สิน ขาดงบประมาณ ในการขยายผลหรือต่อยอดกิจกรรม คณะกรรมการหมู่บ้านสวมหมวกหลายใบไม่มีเวลาในการทำงานอย่างเต็มที่ 2) ความต้องการในการพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร มีดังนี้ การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน มีผักปลอดสารพิษไว้บริโภคและจำหน่าย ประชาชน ในหมู่บ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ปลอดภัยจากยาเสพติด การสร้างอาชีพเสริมจากผลผลิตทางการเกษตร และแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นที่เลือนหายไปคงอยู่สืบต่อไป มีกิจกรรมทางการเกษตรอินทรีย์ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรที่เหมาะสม และมีการผลิตอาหารสัตว์ การผลิตปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ดที่มีคุณภาพ เพื่อเป็นแหล่งจำหน่าย

2. การพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร มีจำนวน 6 ฐานเรียนรู้ ประกอบด้วย ฐานเรียนรู้ที่ 1 ด้านการลดรายจ่าย ฐานเรียนรู้ที่ 2 ด้านการเพิ่มรายได้ ฐานเรียนรู้ที่ 3 ด้านการประหยัด ฐานเรียนรู้ที่ 4 ด้านการเรียนรู้ฐานเรียนรู้ที่ 5 ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และฐานเรียนรู้ที่ 6 ด้านการเอื้ออาทรต่อกัน ส่วนการอบรมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร พบว่าผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิทยุศาสตร์การพัฒนาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

** คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

*** คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

2. การพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร มีจำนวน 6 ฐานเรียนรู้ ประกอบด้วย ฐานเรียนรู้ที่ 1 ด้านการลดรายจ่าย ฐานเรียนรู้ที่ 2 ด้านการเพิ่มรายได้ ฐานเรียนรู้ที่ 3 ด้านการประหยัด ฐานเรียนรู้ที่ 4 ด้านการเรียนรู้ ฐานเรียนรู้ที่ 5 ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และฐานเรียนรู้ที่ 6 ด้านการเอื้ออาทรต่อกัน ส่วนการอบรมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ABSTRACT

The objectives of this study were 1) to investigate the problem state and need of the village in learning base development in the sufficiency economy village by having the Non Sawan village, house group 8, Phangkhwang sub-district, Mueang Sakon Nakhon district, Sakon Nakhon province as a case, and 2) to develop learning bases in the sufficiency economy village. The methodology was a qualitative research. A sample of 30 people was selected by purposive sampling. The instruments used in the study were an interview guide, a focus group discussion and a rating-scale questionnaire. Data analysis was conducted through statistics of percentage, mean, and standard deviation.

The findings disclosed as follows:

1. The context of the Non Sawan village, house group 8, Phangkhwang sub-district, Mueang Sakon Nakhon district, Sakon Nakhon province disclosed: 1) the problem state of low people participation since they had a burden to make a living. No carrying on and transmitting the wisdom from one generation to the next. The community still used chemicals in making an agricultural living. There was a lack of knowledge and skill in group management. The costs of production were high. People had the debt problem. There was deprivation in budget for expansion of activities. The village committee member put on several hats simultaneously and had no time to work at full capacity. 1) The needs of learning base development in the sufficiency economy village by having the Non Sawan village, house group 8, Phangkhwang sub-district, Mueang Sakon Nakhon district, Sakon Nakhon province as a case study were as follows: becoming a sustainable sufficiency economy village of agriculture which has toxin-free vegetables to eat and sell; in the village, people have better quality of life and are safe from the addictive drug; creating the extra occupation from agricultural produce and converting it into products for increasing income to the household; conserving, rehabilitating and carrying on the culture and custom which are going to be disappeared to come into retention; having the organic agriculture activity in parallel with applying the appropriate agricultural technology, and having a manufacture of the animal's food and quality granulated organic fertilizer for sale.

2. The development of learning bases in the sufficiency economy village by having the Non Sawan village, house group 8, Phangkhwang sub-district, Mueang Sakon Nakhon district, Sakon Nakhon province as a case study had 6 learning bases comprising : the first learning base – decreasing expenses, the second learning base– increasing income, the third learning base – saving, the fourth learning base–learning, the fifth learning base – conservation of the environment and utilization of the natural resources sustainably, and the sixth learning base – being hospitable towards each other. The knowledge and understanding among the trainees about learning base development in the Non Sawan sufficiency economy village as a whole was at the highest level.

ภูมิหลัง

ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2540 เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในประเทศไทย จึงส่งผลให้อัตราค่าครองชีพของประชาชนสูงขึ้น จากสถานะเงินเฟ้อและค่าขนส่ง ตลอดจนค่าสาธารณูปโภค ภาคอุตสาหกรรม การค้า และการบริการชะลอการผลิตทำให้โรงงาน บริษัทต่าง ๆ ล้มละลายหรือทยอยปิดกิจการลง ก่อให้เกิดอัตราการว่างงานสูงขึ้นทั้งจากสาเหตุการถูกปลดออกของพนักงาน และไม่มีตลาดรองรับแรงงาน จึงทำให้กำลังแรงงานส่วนหนึ่งต้องกลับคืนภูมิลำเนาในชนบท ทำให้ขาดรายได้จนเดือดร้อนคร่ำครวญ ส่งผลให้ปัญหาดังกล่าวทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ อันได้แก่ ปัญหาความยากจน ขาดที่ทำกิน ยาเสพติด อาชญากรรม โรคเอดส์ และโสเภณี รวมทั้งปัญหาความอ่อนแอทางสังคม ครอบครัว ชุมชนในชนบท ดังนั้นภายใต้วิกฤตการณ์เศรษฐกิจในปัจจุบันจึงมีเพียงแนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจชุมชน ที่ตนเองเท่านั้นที่กล้าให้คำมั่นสัญญาว่าเกษตรกรดำรงการผลิตและดำรงชีพตามแนวทางนี้จะไม่เพียงแต่ “พออยู่ พอกิน” ในระยะเริ่มต้นเท่านั้น แต่จะ “อยู่ดี มีสุข” ได้ในระยะต่อไป และจะต้อง “มั่งมี ศรีสุข” ในอนาคตข้างหน้าด้วย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่มีวิสัยทัศน์มุ่งสู่การสร้างสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) ได้น้อมนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบแนวคิดและแนวปฏิบัติที่จะพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน โดยเน้นการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาและกำหนดโครงสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจของประชาชนและสังคมชนบท ตลอดจนการรวมกลุ่มและพลังความร่วมมือของประชาชน เพื่อใช้ทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ในแต่ละชุมชน โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบที่ชุมชนอาจได้รับจากภายนอกภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจในปัจจุบัน (คณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงกระทรวงมหาดไทย, 2550, หน้า 12)

กระทรวงมหาดไทยได้น้อมนำพระบรมราโชวาทแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 และนโยบายที่คณะรัฐมนตรีได้แถลงนโยบาย บริหารราชการแผ่นดินต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2551 มาเป็นแนวทางหลักในการแก้ไขปัญหา สนองความต้องการของประชาชนจึงได้กำหนดนโยบายเศรษฐกิจชุมชนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการของกระทรวง มหาดไทยในช่วง 4 ปี ในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นฐานรากของชีวิตประชาชนในหมู่บ้าน โดยพัฒนาองค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงแบบครบวงจร ด้วยการสร้างคน ครอบครัว ชุมชนต้นแบบ และศูนย์เรียนรู้ชุมชน เพื่อถ่ายทอดความรู้และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ขยายผลไปสู่ชุมชนอื่น กรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานหลักในกระทรวงมหาดไทย ร่วมกับกรมการปกครอง และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้สัมฤทธิ์ผล กรมการพัฒนาชุมชนจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นรากฐานของชีวิตประชาชนในหมู่บ้าน โดยใช้หลักการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ทำงานร่วมกัน เรียนรู้ จากการปฏิบัติ กระตุ้นความคิด และสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มต้นจากตัวชี้วัด 6x2 เป็นเป้าหมายให้พัฒนากร ผู้นำชุมชน อาสาสมัคร ร่วมกับภาคีการพัฒนาให้เกิดผลเป็นรูปธรรมทั้งในระดับหมู่บ้านและครัวเรือน การจัดทำเกณฑ์การประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงโดยกรมการพัฒนาชุมชน จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการต่อยอดในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้สามารถยกระดับ หมู่บ้านเป็น 3 ระดับ คือ ระดับ “พออยู่ พอกิน” ระดับ “อยู่ดี กินดี” และระดับ “มั่งมี ศรีสุข” โดยผ่านเกณฑ์ประเมินตัวชี้วัด 6 x 2 ดังนี้ 1) ด้านการลดรายจ่าย ประกอบด้วย ครัวเรือนทำสวนครัว ครัวเรือนปลอดอบายมุข 2. ด้านการเพิ่มรายได้ ประกอบด้วย ครัวเรือนมีอาชีพเสริม ครัวเรือนใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม 3. ด้านการประหยัด ประกอบด้วย ครัวเรือนมีการออมทรัพย์ ชุมชนมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต 4. ด้านการเรียนรู้ ประกอบด้วย ชุมชนสืบทอดและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นครัวเรือนเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน 5. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนประกอบด้วย ชุมชนใช้วัตถุดิบอย่างยั่งยืนในการประกอบอาชีพ ชุมชนปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นเป็นหมู่บ้านน่าอยู่ และ 6. ด้านการเอื้ออารีต่อกัน ประกอบด้วย ชุมชนดูแล ช่วยเหลือคนจน คนด้อยโอกาสและประสบปัญหา ชุมชนรู้จักสามัคคี (คณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงกระทรวงมหาดไทย, 2550, หน้า 10-12)

การดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดสกลนครที่ผ่านมา พบว่า หมู่บ้านที่ผ่านเกณฑ์การประเมินตามตัวชี้วัด 6 x 2 ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ยังคงมีปัญหาในเรื่องของกระบวนการบริหารจัดการพัฒนาในระดับหมู่บ้าน การถอดบทเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชน การพัฒนารูปแบบฐานเรียนรู้เป็นแหล่งเรียนรู้ ในชุมชน ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาต่อยอดและขยายผลการพัฒนารูปแบบฐานเรียนรู้ของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร เพื่อนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่อื่น ๆ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง อันเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป

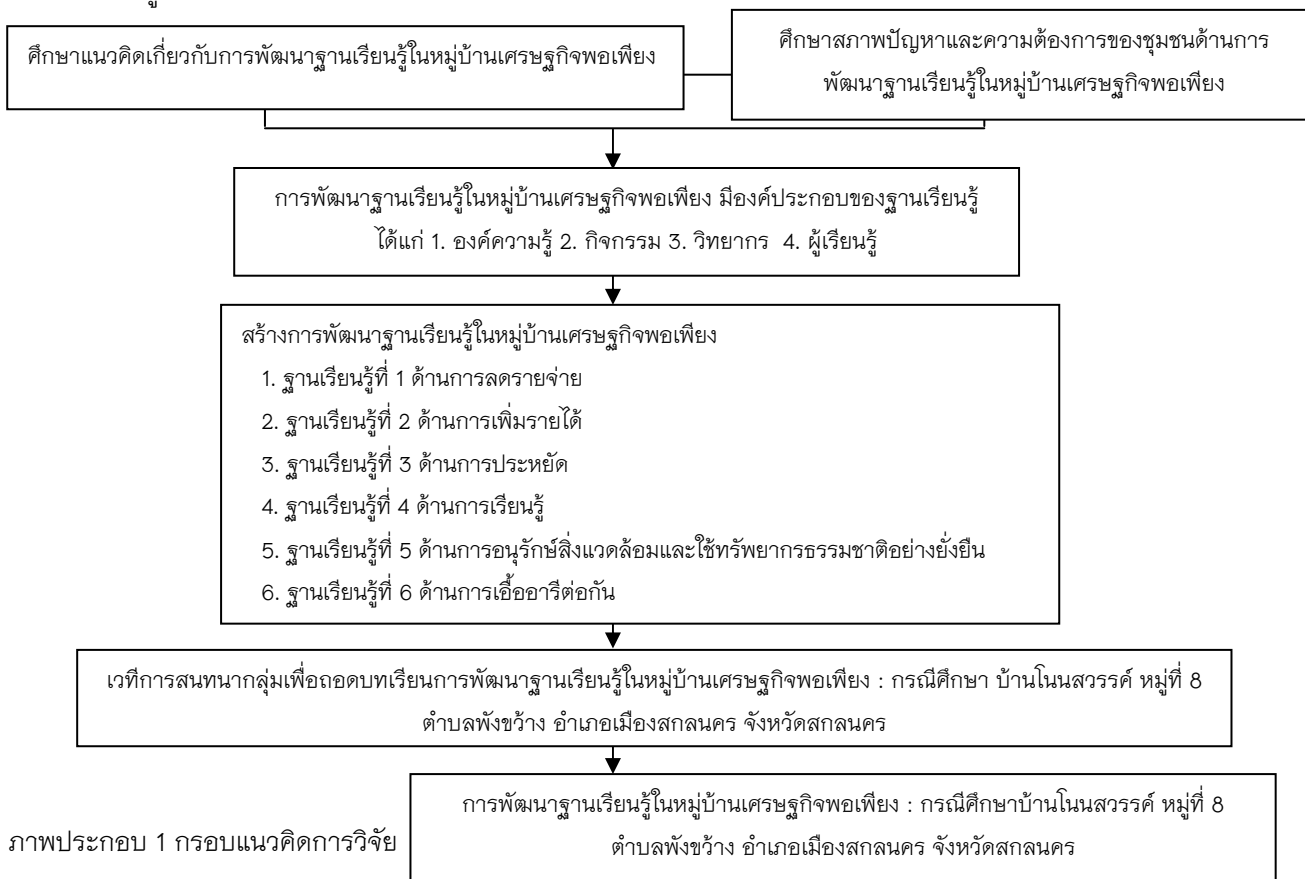
ความมุ่งหมายของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนด้านการพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร
2. เพื่อพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบล พังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร มีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาบริบทชุมชน สภาพปัญหาและความต้องการของหมู่บ้านด้านการพัฒนาฐานเรียนรู้

ระยะที่ 2 ร่างแนวทางการพัฒนาฐานเรียนรู้

ระยะที่ 3 การปรับปรุงฐานเรียนรู้

ระยะที่ 4 การเผยแพร่การพัฒนาฐานเรียนรู้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่บ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร จำนวน 193 ครัวเรือน ประชากร 753 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างมาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และสมัครใจที่จะเข้าร่วมโครงการ จำนวน 30 คน ประกอบด้วย คณะกรรมการหมู่บ้าน 9 คน หัวหน้าคุ้ม 6 คน ผู้นำกลุ่มองค์กรบ้านโนนสวรรค์ 15 คน โดยใน ส่วนของการสังเกตการณ์ได้ขอความร่วมมือกับภาคีการพัฒนาที่ให้การสนับสนุน 5 คน ได้แก่ นักพัฒนาการเกษตรตำบล เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) และ กศน. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนด้านการพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview guide) ตั้งคำถามแบบปลายเปิดเป็นแบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกตในการสนทนากลุ่มด้วยเทคนิควิเคราะห์ (SWOT Analysis)

ตอนที่ 2 การพัฒนาฐานเรียนรู้ การสร้างยุทธศาสตร์การ โดยวิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory workshop) การระดมความคิดเห็น (Brain Storming) โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis กล้องถ่ายภาพดิจิทัล เครื่องบันทึกเสียงกระดาษฟลิปชาร์ต และปากกาเคมี

ตอนที่ 3 การปรับปรุงฐานเรียนรู้ ได้แก่ แบบสอบถามการศึกษาดูงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร กล้องถ่ายภาพดิจิทัล เครื่องบันทึกเสียงกระดาษฟลิปชาร์ต และปากกาเคมี

ตอนที่ 4 การเผยแพร่การพัฒนาฐานเรียนรู้ โดยใช้แผ่นพับ และบทความ

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2. วิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ

3. ดำเนินการร่างแบบสัมภาษณ์ โดยนำประเด็นที่ได้ศึกษามาจัดหมวดหมู่ให้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วม

4. นำเสนอร่างแบบสัมภาษณ์ให้ผู้วิจัยสร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และตรวจสอบความถูกต้องตามกรอบแนวคิดของการวิจัย

5. นำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

6. นำแบบสัมภาษณ์ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
7. นำเสนอร่างแบบสอบถามการศึกษาคุณงามความดีหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังช้าง อำเภอสกลนคร จังหวัดสกลนคร ให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และนำไปหาค่า IOC
8. จัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยนำหนังสือจากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ถึงกลุ่มตัวอย่างบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังช้าง อำเภอสกลนคร จังหวัดสกลนคร จำนวน 30 คน เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ตามประเด็นคำถามและการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง
3. นำแบบสัมภาษณ์กลับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังช้าง อำเภอสกลนคร จังหวัดสกลนคร มีการวิเคราะห์ข้อมูล 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาบริบทชุมชน สภาพปัญหาและความต้องการของหมู่บ้านด้านการพัฒนาฐานเรียนรู้ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ระยะที่ 2 ร่างแนวทางการพัฒนาฐานเรียนรู้ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปและเรียบเรียงโดยการเขียนเชิงพรรณนา

ระยะที่ 3 การปรับปรุงฐานเรียนรู้ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปและเรียบเรียง โดยการเขียนเชิงพรรณนา และแบบสอบถามการศึกษาคุณงามความดีหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังช้าง อำเภอสกลนคร จังหวัดสกลนคร สถิติที่ใช้ค่าเฉลี่ยและส่วน ตัดค่า เบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 4 การเผยแพร่การพัฒนาฐานเรียนรู้ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาสรุปและเรียบเรียงจัดทำแผ่นพับ และบทความฐานเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

สรุปผลการวิจัย

1. บริบทบ้านโนนสวรรค์ ตำบลพังช้าง อำเภอสกลนคร จังหวัดสกลนคร

1.1 ประวัติหมู่บ้าน แบบอักษรตัวทึบ ปรับเป็นตัวบาง เมื่อปี พ.ศ. 2499 มีนายคำพันธ์ การุณ ชาวบ้านหนองไผ่ ตำบลนาหัวป่อ อำเภอสกลนคร ได้ย้ายเข้ามาตั้งบ้านเรือนบริเวณป่าใกล้กับภูน้อยเทือกเขาภูพานซึ่งอยู่ในเขตตำบลพังช้าง อำเภอสกลนคร จังหวัดสกลนคร ต่อมาได้ชักชวนญาติพี่น้องให้มาตั้งบ้านเรือนเพิ่มขึ้น เพราะเห็นว่าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทำให้มีการอพยพย้ายเข้ามาตั้งบ้านเรือนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และเมื่อปี พ.ศ. 2517 ได้ก่อตั้งเป็นหมู่บ้านชื่อว่า “บ้านโนนสวรรค์” ลักษณะทางภูมิศาสตร์ เป็นพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ใกล้เขาภูพานเป็นที่ราบสูง ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอสกลนครไปทางทิศใต้ประมาณ 18 กิโลเมตร ลักษณะประชากร ประชากร จำนวน 753 คน แยกเป็นชาย จำนวน 371 คน หญิง จำนวน 382 คน จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 193 ครัวเรือน 1.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก มีการเลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชผัก ผลไม้ และไม้ดอกไม้ประดับ เป็นอาชีพเสริมมีรายได้เฉลี่ย 30,000 บาทต่อคนต่อปี (อ้างอิงข้อมูลประชากร และรายได้ จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ปี พ.ศ. 2556) สภาพทั่วไปของบ้านโนนสวรรค์เป็นที่ราบสูงสลับกับที่ลุ่มเหมาะสมแก่การเกษตรพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ใกล้เขาภูพานเป็นที่ราบสูง ดินมีความอุดมสมบูรณ์เนื่องจากมีลำห้วยทรายและลำห้วยถ้ำวังแคนไหลผ่านบ้านโนนสวรรค์ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประชาชนทุก

ครัวเรือนปฏิบัติการกิจกรรมทางศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้งทุกครัวเรือน มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมานาน รวมทั้งการปฏิบัติด้านพิธีกรรมตามความเชื่อของชุมชนที่สืบทอดดำรงไว้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวบ้านโนนสวรรค์ ได้แก่บุญประเพณีข้าวเปลือก งานสงกรานต์และคารวะหลวงปู่ภูพาน งานบุญชำระบ้าน (เลี้ยงปู่ตา) บุญผ้าป่า เป็นต้น สภาพบ้านเรือนมีการจัดเป็นระเบียบเรียบร้อย ความเป็นอยู่ของประชาชนมีความเกื้อกูลกัน ชยัน สามัคคี นับถือระบอบอาวุโสผูกพันกันแบบเครือญาติเน้นการมีส่วนร่วมในชุมชนด้วยการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมสะท้อนปัญหา และหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน การเมืองการบริหาร ปัจจุบันมีผู้ใหญ่บ้านคนที่ห้า คือ นายสมาน พวงมาลัย นอกจากนี้ยังมีกลุ่ม องค์กร และทุนต่าง ๆ ในชุมชนมากมาย ได้แก่ สหกรณ์ โคนมภูพานสกจนคร กองทุนหมู่บ้านฯ (กทบ.) กองทุนโครงการอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านโนนสวรรค์ ที่เน้นการส่งเสริมการออมร่วมกันเพื่อใช้เป็นแหล่งเงินทุนในชุมชนพัฒนากลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มทอผ้าฝ้ายผ้าไหม กลุ่มสมุนไพรหทัย (ผลิตภัณฑ์อบน้ำสมุนไพรมะขาม แชมพู/ครีมนวดสมุนไพร) ศูนย์สาธิตการตลาดธนาคารข้าว กลุ่มสตรีแม่บ้าน มีกลุ่มที่หลากหลายเน้นการพึ่งตนเอง ดำเนินกิจกรรมตามวิถีการผลิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาบริบทชุมชนบ้านโนนสวรรค์ โดยการประชุมระดมความคิดร่วมกันกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมโดยใช้เทคนิควิเคราะห์ (SWOT Analysis) เพื่อค้นหาจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. จุดแข็ง หรือศักยภาพภายในบ้านโนนสวรรค์ ได้แก่ บ้านโนนสวรรค์เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง มีโครงการพระราชดำริให้ทหารเข้ามาดูแลครอบครัวพัฒนาอย่างใกล้ชิด มีศูนย์รวมนมภูพานที่รับซื้อน้ำนมจากเกษตรกรที่เลี้ยงโคนม มีสถานีวิจัยทดสอบพันธุ์สัตว์สกจนครตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลพางซึ่งส่งเสริมช่วยเหลือเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ มีกลุ่ม องค์กร จำนวนมากที่เป็นแหล่งทุนให้ประชาชนกู้ยืมไปประกอบอาชีพ ผู้นำเข้มแข็ง มีความสามารถ ประชาชนให้ความร่วมมือ มีขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงาม ส่วนผลผลิตด้านเกษตรกรรมมีคุณภาพ ได้แก่ ข้าวเหนียว ข้าวเจ้า พืชผัก ผลไม้ และโคนม เป็นต้น

2. จุดอ่อน หรือข้อเสียเปรียบภายในบ้านโนนสวรรค์ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนมีน้อยเนื่องจากภาระในการประกอบอาชีพ ไม่มีการสืบสาน ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่รุ่นลูกหลาน ชุมชนยังใช้สารเคมีในการประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ขาดความรู้และขาดทักษะในการบริหารจัดการกลุ่ม มีต้นทุนในการผลิตสูง ประชาชนมีปัญหาหนี้สิน ขาดงบประมาณในการขยายผลหรือต่อยอดกิจกรรม คณะกรรมการหมู่บ้านสวมหมวกหลายใบไม่มีเวลาในการทำงานอย่างเต็มที่

3. โอกาสที่ได้รับจากภายนอกบ้านโนนสวรรค์ ได้แก่ นโยบายรัฐบาลที่ให้หน่วยงานขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้สัมฤทธิ์ผล บูรณาการทุกภาคส่วน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกษตร ภาครัฐ สาธารณสุข และพัฒนาชุมชน เป็นต้น รวมถึง มีการประชาสัมพันธ์จากสื่อต่าง ๆ

4. อุปสรรค หรือปัจจัยที่คุกคามจากภายนอกบ้านโนนสวรรค์ ได้แก่ ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ราคาสินค้า เครื่องอุปโภคบริโภค วัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตรแพง ทำให้ประชาชนรับภาระค่าครองชีพที่สูงขึ้น

ดังนั้นการ พัฒนาในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้องปฏิบัติตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามัคคี มีความร่วมมือร่วมใจกัน ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างพร้อมเพรียงกัน ผู้นำมีความเข้มแข็งไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้อาวุโส ปราชญ์ชาวบ้านและประธานกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เป็นบุคคลที่มีภาวะผู้นำด้านความคิดเชิงบวก ทุนทางสังคมเหล่านี้จึงเป็นฟันเฟืองตัวสำคัญในการขับเคลื่อนไปในทิศทางที่ดี บ้านโนนสวรรค์มีการบริหารจัดการปัญหาชุมชนด้วยตนเอง ตามหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ประชาชนนำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันมีความต้องการในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. เป็นหมู่บ้านเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน มีผักปลอดสารพิษไว้บริโภคและจำหน่าย 2. ประชาชนในหมู่บ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นปลอดภัยจากยาเสพติด 3. สร้างอาชีพเสริมจากผลผลิตทางการเกษตร และการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน 4. มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นที่เลือนหายไปให้คงอยู่สืบต่อไป 5. กิจกรรมทางการเกษตรอินทรีย์ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรที่เหมาะสม และ 6. มีการผลิตอาหารสัตว์และการผลิตปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ดที่มีคุณภาพ เพื่อเป็นแหล่งจำหน่าย

2. การพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร มีจำนวน 6 ฐานเรียนรู้ ประกอบด้วย ฐานเรียนรู้ที่ 1 ด้านการลดรายจ่าย ฐานเรียนรู้ที่ 2 ด้านการเพิ่มรายได้ ฐานเรียนรู้ที่ 3 ด้านการประหยัด ฐานเรียนรู้ที่ 4 ด้านการเรียนรู้ ฐานเรียนรู้ที่ 5 ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และฐานเรียนรู้ที่ 6 ด้านการเอื้ออาทรต่อกัน

3. การประเมินการพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร โดยผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นเกี่ยวกับการฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ส่วนการปรับปรุงและพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร พบว่า กลุ่มเป้าหมายเห็นด้วยกับการพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานต่าง ๆ ควรนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงขยายผลหรือเป็นแบบอย่างในหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อใช้เป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิต

1.2 สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน นำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทของ แต่ละชุมชน

1.3 บูรณาการระหว่างท้องถิ่นมีชุมชนในการดำเนินงานขับเคลื่อนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษายุทธศาสตร์ในการน้อมนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติเพื่อให้ได้ประโยชน์ในการปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2.2 ควรมีการศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับผู้ทีน้อมนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในหน่วยงาน

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงกระทรวงมหาดไทย. การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.

พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจพอเพียง.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554).

ประเวศ วะสี. (2542). เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สรุปแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2550.

สำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. คู่มือปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเพื่อยกระดับรายได้

ครัวเรือน. กรุงเทพฯ: คู่มือการถอดบทเรียนโครงการพัฒนาชุมชน (Online).<http://www.cdd.go.th/kmcd/show>.

สุเมธ ตันติเวชกุล (อ้างถึงใน ชวลิต น้าภา). ชีวิตพอเพียง. นิตยสารแพรว รายักษ์, หน้า 254- 258. 2549.